16 XI 70

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET
12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöier
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, õuesekäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 16320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28650
Tellimishinnad:
Aasta .... kr. 155:—
Termin (4 kuud) ...... kr. 56:—
Kuu .... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 ööri mm.
Ärikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren
Esmaspäeval, 2. novembril 1970
Upplaga C
Nr. 253 (3537)

Jaapanlane lepib vähesega
Kallis maa välisturistile

(VE) — Jaapan on turistile võrdlemisi kallis maa. Hotellid, einetamised läänestiililistes restoranides, meelelahutus — kõik on umbes niisama kallis kui Ameerikas ja kohtati kallimgi, eriti mis puutub Tokiosse. Samuti on kaupade hinnad ärides küllaltki kõrged ja võõras, kes soovib midagi poolmuidu saada, peab sõitma edasi Hong Kongi. Erandiks on fotokaamerad ja elektroonilised kaubad. Hea jaapani kaamera saab Tokiost poole odavamalt kui Torontost ja ka hinna allakauplemine on võimalik mõistlikkuse piirides. Kanadasse ei saa aga turist Jaapanist rohkem ühekorraga kaupu sisse tuua kui 100 dollari väärtuses ja tollikontroll Maltoni lennuväljal võib olla vägagi põhjalik.

Eriti kallid on importkaubad. Nii näiteks maksis Tokio Prince'i hotelli Pisa äridekompleksis paar meeste kingi 80 dollarit, vihmavari 45 dollarit, itaalia lipsud 17—22 dollarit, suveülikond 200 dollarit, särgid 16 dollarit ja silmasin koguni üht 150 dollarilist piipu. Imperiali hotelli ärides küsiti keskmisena tunduva vihmamantli eest 110 dollarit ja meeste Seiko kuldkäekell, mis näeb välja nagu minipäike, maksis 500 dollarit.

Mayujama pärlikee juures vitriinis oli hinnasedel doll. 9450 ja ehtsa pärliga sõrmused algasid kuskilt 650 dollari piirkonnast.

Need on muidugi eriti eksklusiivsed ärid ja mõeldud ainult rikastele. Läbilõike jaapanlane teeb oma ostud universaalkaubamajadest ja seal on hinnad juba sootuks teisel nivool. Märkisin üles mõned hinnad ühes sellises kohas Tokio Ginza piirkonnas: sokipaar doll. 1.50 lipsud 3.50—7.50, päikeseprillid 6—10, lihtne valge särk 5.50, hommikumantel 9.

Kõige odavam naiste vihmamantel 8, lihtne kleit umbes niisama palju, paremad kleidid 40—50, kõige odavam tume ülikond, milliseid massiliselt kantakse 60, kimonod 200—400 dollarit, väike kirjutusmasin 95 dollarit.

Ajalehekuulutustest hakkas silma, et korteriüürid moodsates majades olid 300—600 dollarit (umbes sama standardiga kui Torontos 200—300 dollarilised) ja seda mitte üksnes Tokios vaid ka teistes suuremates linnades. Kuskil Tokio-Yokohama vahel pakuti üürile väikest 5-toalist maja 200 dollarit kuus. Majade müügi kuulutusi ei näinud üldse.

Lääneturistile õpetatakse, et ärgu ta kunagi ostku odavaid jaapani kingi, sest need lagunevad kiiresti ja loobugu ka valmistehtud ülikonna ostmise plaanidest — need on jaapanlaste mõõtude kohased ja ei lähe suuremakasvulisele inimesele selga. Jaapanlased lasevad palju rohkem kui on kombeks Ameerikas endile ülikonnad mõõdu järele teha — hinnad algavad 120 dollari piirkonnast. Kallid on imporditud viinad ja veinid.

Pudel shoti viskit maksab viinapoes 35 dollarit, Napoleoni konjak üle 100 dollari.

Jaapani oma alkoholsed joogid on aga odavad — pudel 50 kraadilist Smirnoff vodkat "made in Japan" näiteks ainult pisut üle 2 dollari.

Õlu on hea ja mõõduka hinnaga, ning seda müüakse kõikjal — isegi jaamaperroonide kioskides. 16 kraadilist riisiveini — sakit — mille maitsega pole võõral kerge harjuda, pakutakse nagu juba varem olen kirjutanud, isegi Shinto templites. Ühes kallimas hiina restoranis nägime menüül mingisugust eksootilist toitu, mis maksis 30 dollarit portsjon. Tavalises jaapani sööklas on aga vaevalt dollarist kallimat toitu ja mahuka kausitäie nuudleid saab 50-cendiga.

Jaapani tööline ei teeni aga palju üle 100 dollari kuus ja naistel lihtsatel töödel on kuupalk vaid 50—60 dollarit. Sekretärid, kes valdavad jaapani ja inglise keelt, teenivad 2000 dollarit aastas. Kuidas saab siis jaapanlane sellise elukalliduse juures ots-otsaga kokku tulla? Vastuseks on — ta elab vaeselt ja lepib vähesega. Väikesepalgaline ei ela loomulikult moodsas korteris, vaid munitsipaalses elamus või mingis puust-paberist osmikus nagu neid leidub kõikjal. Mööblile ta raha ei kuluta, kuna magatakse põrandal, istutakse mattidel ja ei vajata palju muud kui vaid madalat lauda. Ainult jõukamates majades on üks või kaks tuba sisustatud lääneliselt. Uusi riideid ostetakse harva ja söök koosneb peamiselt riisist või nuudlitest.

Liha sööb läbilõike jaapanlane vähe ja isegi kala on mõnele liiga kallis.

Küll aga näeb ka vaestes kodudes värvitelevisioreid ja enamasti kõigil näivad olevat fotokaamerad. Kõigest hoolimata on Jaapan Aasias kõige kõrgema elatistasemega maa ja ka vaene jaapanlane peab ennast õnnelikuks, et tal pole tarvis tühja kõhtu tunda, nagu mitmel pool mujal Kaug-Idas, näiteks naabruses asuvas Koreas.

Jaapani töölise päevane menüü võib olla näiteks järgmine: Hommikusöök — riis, miso ehk paks

Järg. lhk. 2.

Lastesuvikodu hoones New Yorgis Long Islandi Eesti Külas toimus kokaliku ja ümbruskonna elanike kokkutulek, kus tähistati mitmete juhtivate tegelaste sünnipäevi. 75-aastaseks sai Mike Erlagen, 70-aastaseks sealse Majandava Toimkonna "eluaegne" laekur Charles Curtin ja 65-aastaseks Fred Treufeldt. Pildil juubilarid ja osa koosviibijaist. Vasakult: Long Islandi EVU esimees Ed. Ojandu, New Yorgi Haridusseltsi esimees Ed. Derrick, Charles Curtin, Mike Erlagen ja Fred Treufeldt.

Kanada eesti pank alandas intressimäära

TORONTO (VE) — Toronto Eesti Ühispank teatas, et pank laenutegevuse soodustamiseks viib panga intressimäära alla personaallaenudelt 10,2 protsendilt 9,6-le ja kinnisvaralaenudelt 9 1/2 protsendilt 8 1/2-le. Samal ajal suurendati hüpoteeklaenu maksimumsummat 25 000 dollarilt 30 000-le.

Nagu selgus, on hoiuarved pangas tõusnud nüüd 6,1 miljonile dollarile — kasv aasta algusest on olnud 400 000 dollarit. Möödunud aastal anti 240 laenu 594 000 dollari suuruses, tänavu on antud 176 laenu 433 000 dollari ulatuses. Seega on laenude võtmine vähenenud paarkümmend protsenti. Pangas on praegu 8 000 arvet.

Tööpuudus Kanadas

OTTAWA — Kanadas oli septembris 339 000 töötatöölist, ehk 6,9 protsenti tööjõulisete koguarvust.

See on suurim töötute suhe viimase üheksa aasta jooksul. Juulis ja augustis oli tööturg mõnevõrra parem, kuid on nüüd sügise saabumisel uuesti halvenenud.

Ema ja lapsed Eesti eest väljas. New Yorgis UNO ees toimunud BATUN-i poolt organiseeritud demonstratsioonil olid paljud eesti noored toonud kaasa ka oma lapsed. Pildil rahvariideis Anita Pallop poegadega, kellest vasakul vanem poeg Erik kannab plakatit "Elagu Eesti!" Paremal hoiab eesti lippu laulumees Robert Vänt.

Opositsiooni hääl Soomest
Jutuajamine Kauko Karega

Kauko Kare, toimetaja, kirjanik, ajakirjanik, sai Soomes üldtuntuks oma 1967 aastal ilmunud teosega "Tähän on tultu" (Siiani on jõutud), mis püsis kuude viisi müügistatistika eesotsas ja levis ligi 60 000 eksemplaris. Üteldi, et ta avas tuhandete soomlaste silmad, õpetas neid mõistma eelarvamuste vabalt ja realistlikult oma välis- ja sisepoliitilist olukorda. Väljavõte ühe lugeja kirjast: "Olen maganud Roosikese und, ma ei ole teadnud midagi sellest, mida "Kekkoneni Soomes" on tegelikult juhtunud". Ja kui ka nii ei oleks olnud, teos tõi siiski samade kaante vahele kogutult ja kommenteeritud kujul esile, missugune oli Kekkoneni administratsiooni ja "õukonna" bilanss 1967. aastal.

Mag. phil. Kauko Kare

Teose teine väljaanne ilmus 1969. a., kuid selle levik jäi oodatult palju väiksemaks eelmisest. Kuid ta täiendab oluliselt I väljaande pilti. Nende teoste vooruseks on hoolikas ja täpne dokumenteerimine. Vastasleer muidugi eitas nende väärtust ja tähendust. Teda nimetati — "Must konservatiiv", "gängster-ajakirjanik" jne. Kuid ühtki kõrgelt või poolkõrgelt tasemelt tulnud "ametlikult" poolt esitatud süüdistust ei olnud kuulda, mis oleks olnud loomulik, kui Kauko Kare oleks valetanud. Kanadas ilmuv eesti leht "Meie elu" on intervjueerinud Kauko Karet. Anname edasi selle jutuajamise allpool.

—Teie, Kauko Kare, olete seega arvamisel, et Soomes peab olema ja tasub olla opositsioonis?

— Inimene on igavene dissonants, ütles, kui õieti mäletan, Pascal. Ainult sipelgapesa või mesilaspere võib tegutseda ilma opositsioonita, olgu salajase või avaliku. Kui Kekkoneni Soomes ei oleks sise- ja välispoliitilist opositsiooni, ta tuleks välja mõtelda...

— Miks ka välispoliitiline?

— Ma ei taha laskuda ajaloofilosoofilistesse arutlustesse, kuna need viiksid liiga kaugele. Kuid viitan siiski Spenglerile, kes oma udustes ennustustes väitis, et väikeste riikide ja kogu "väikese" Euroopa aeg on olnud ja läinud. Tema jõudis ju sellele järeldusele, et sureva läänemaise kultuuri ja selle individualistliku eluvormi asemele tuleb "vene suurkultuur" — tõsi küll, mitte kommunistlik, vaid bütsantlik, mis see siis ka ei oleks. Mina ei hooli agavähimatki Spenglerist. Minu alternatiiviks on lääne- või idamaisus, vabadus või orjastus. Ja peale selle, et olen parandamatu eurooplane olen ka prandamatu väikeriikide eest võitleja. Ma usun väikeriikide ääretult tähtsasse ülesandesse, nagu Eesti, Shveitsi, Norra Soome. Kuna nendel aga ei ole jõudu "nagu suurel bärjal", peavad nad mängima kirbu viisil mõistusega.

Olgu peale, et maailma ajaloo õigus on utoopia. Vikese rahva seisukohalt see õigus, selle kuulutamine, selle nõudmine, sellesse uskumine on ainus mõistlik realiteet. Ametlik diplomaatia muidugi võib ja peabki olema paendlik, kuid mitte kui palju tahes.

Väikerahva paradoks on, et nende osas just idealism on realism ja nn. reaalpoliitika tegelikult endahävingu kuulutamine. Kuidas ütleski Arvo Mägi omal ajal "Tulimullas": meie peame julgema pommitada karu inimesuse ja õiguse kividega nii kaua et karu annab oma saagi ära... Sellest seisukohast vaadatuna Dubcek oli realist ja Brezhnev punase uduga illusionist, kes kujutles, et Tshehhoslovakkia oli muutunud saksa iseloomuga sõjaliseks riigiks. Missugune rumalus suurriigi seisukohast!

— Lõppude lõpuks on siis küsimus mõistetes?

— Mõistest ja nende selgitamisest, täpsustamisest. Vaadatagu, kes Soomes on selgete ja täpsete mõistetega mõtlemise seisukohalt realist ja toetub tõsiasjadele ning reaalsusele ja kes on valelike fraasiedga mängiv ja nendesse uskuv tuuletallaja.

— Soomes ei ole seega vaja "mõelda välja" opositsiooni, see on olemas?

— See on olemas, see peab olema, seda maksab alati jätkata — väljaarvatud juhul, kui mõtelda majanduslikule tasuvusele... Selle kapitaliga, mida sain teosega "Tähän on tultu", asutasin nimelt vaba kultuurpoliitilise opinioonilehe nimega "Nootti". Minu arvates see täitis ja täidab teatud vajadust. Tulge ainult vaatama kirjutiste ja kirjade hunnikut toimetuses! Aga kui lehel puudub täielikult majanduslik toetus, teeb see pikas perspektiivis vaadatuna mind kahtlemata päris vaeseks...

Kui palume näiteks kuulutust kindlatelt parempoolsetelt. Kekkonenile kindlasti oponeerivatelt ärimeestelt, tuleb "good willi" nagu külluse sarvest, kuid kuulutusi mitte. "Olukord on, vaadake toimetaja, see ja see, ta nõuab ärimehelt suurt ettevaatlikkust...". "Oi, oi, toimetaja, katsuge jatkata oma ajakirja väljaandmist, meie tuleme küll kaasa kunagi, kuid mitte just nüüd"... Olen õppinud läbinisti tundma nn. soome kapitaliste. Nad olid võibolla valmid ohverdama "isamaa eest" kasvõi oma elu, kuid

Järg. lhk. 2.

Austraalia ei tunnusta Pekingit

CANBERRA — Austraalia valitsus suhtub jahedalt Kanada sammusse tunnustada Hiina kommunistlikku rezhiimi, kusjuures aga austraalia ajakirjandus kiidab Kanada initsiatiivi selles osas.

Ottawa ja Canberra välispoliitilised kursid on nüüd veelgi rohkem teineteisest lahku läinud kui varem ja Austraalia ning Uus-Meremaa on ainsad vanadest Briti mõjupiirkonna riikidest, millised keelduvad tunnustamast Puna-Hiinat ja seisavad vastu Pekingi rezhiimi vastuvõtmisele Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni. Austraalia vastuseis on kategoorilisem kui Uus-Meremaa oma ja Austraalial on ka suuremad väeosad Vietnamisõjas, mis muudab Canberra positsiooni veelgi keerulisemaks.

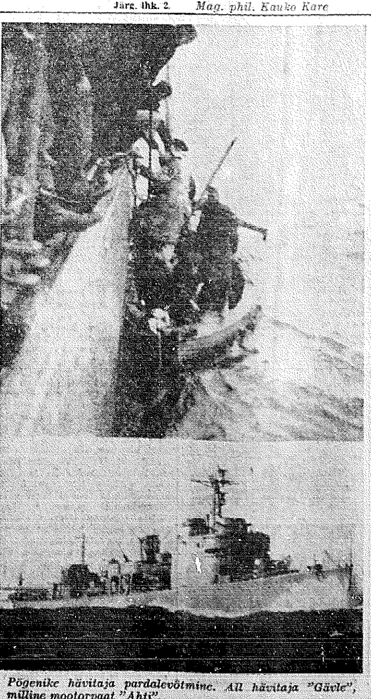

Põgenike hävitaja pardalevõtmine. All hävitaja "Gävle", milline mootorpaat "Ahti".

Laevastik eestlasi abistamas
Intervjuud "Sveriges Flottas"

Rootsi laevandusejakiri "Sveriges Flotta" meenutas pealkirja all "Teel vabadusse" (nr. 1, 1970) sõjasügise 1944 sündmusi, kus teatavasti ka rootsi laevastikul tuli patrullteenistuses päästa arvukaid Eestist ja Lätist saabuvaid põgenikke. Tore Hallen on intervjueerinud sellega ühenduses tookordset hävitaja "Gävle" komandöri Bror Fredrik Thermaeniusi ja tema ning tema meeskonna poolt septembris 1944 päästetud perekond Triumphi esindajat tsiviilökonoom Taavi Triumphi. Komandör Thermaenius on selgituseks ette märkinud, et rannakaitselaevastik patrulleeris 1939—1945 Rootsi 3-miilivetes, kust väljaspoole mindi ainult erakordsetel vajadustel. Kaitsti transporte ja Gotlandi ühendusi, kusjuures viimased olid eriti olulised, pärast liinilaeva "Hansa" uputamist, desarmeeriti miine, aidati põgenikke ja kalureid.

"Sveriges Flotta" jutustab, et komandör Thermaeniusele saabus tänutelegramm perekond Triumphilt viimaste päästmise 25-ndal aastapäeval. Päästmine oli toimunud Bogskäri juures. Ajakiri viis kokku päästja ja päästetu ning mõlemad, komandör Thermaenius ja tsiviilökonoom Taavi Triumph jutustasid oma mälestusi.

Perekond Triumph elas väikeses kuurordilinnas Haapsalus, mis oli ka rootslastele hästi tuntud. Pereisa oli riigipanga osakonna pearaamatupidaja. Poeg Taavi oli 8 aastane, kui venelased marssisid Eestisse.

Perekonna kodu võeti ära ja sinna pandi sisse vene sõdurid. Järgnesid rasked ajad. Kui siis rinne rullus ida suunas, tulid majja omakorda sakslased. Kui rinne hakkas uuesti tagasi tulema, kadusid saksa sõjaväelased ja majja paigutati välihaigla personal.

Perekonna põgenemine toimus ilma mingite ettevalmistusteta. Ainult neli tundi varem said nad teada, et on võimalik põgeneda kodukaitsele kuuluva paadiga ja õhtul läksidki 13-aastane Taavi, tema 10-aastane õde Tiia, ema Erna veoautole, et sõita randa, kuhu isa pidi saabuma ühe paadiga. Samal hetkel lasksid sakslased õhku Haapsalu vanasadama ja Tallinna suunast paistis tulekuma vene pommitustest. Rinne lähenes ruttu. Väljasõit pidi toimuma Ramsist Voosi väinu juures. Kuid saksa patrullpaat ei olnud veel lahkunud väina eest ja nii ei olnud tee vaba. Katseks välja sõitnud teise paadi meeskonda tahtsid sakslased oma laevale üle võtta, et neid Saksamaale viia. Neil õnnestus siiski sellest ettepanekust välja vingerdada ja ootajate juurde tagasi minna.

Rannalt oli näha, et venelased pommitasid lennukitelt Haapsalut ja Rohuküla sadamat. Seejuures lennukid lendasid üle põgenike peidupaiga üsna madalalt, nii et need ruttasid põõsaisse. Põgenike arv rannal kasvas pidevalt, peamiselt tuli sõdureid, kes olid otsimas pääsemise võimalusi. Osa soome, osa saksa vormides.

23. septembril asuti paati, kuid ärasõit toimus alles järgmisel hommikul. Suurem mootorpaat "Ahti" võttis kaks väiksemat paati sleppi, kuna neljas paat "Kiive" läks teele omal käel.

Merel hakkas tuul tõsuma. Otsiti varju Hiiumaa põhjarannikul ühel lahel. Üle lendasid luurelennukid, milliste päritolu ei suudetud kindlaks teha.

Merel hakkas tuul tõsuma. Otsiti nam ei julgetud, oldi sunnitud jätkama sõitu vaatamata tuulele. "Ahtile" osutus varsti kardetavaks vähemaid paate järele vedada, mispärast viimastes asuvad inimesed võeti üle ja lasti paadid tühjalt lahti. "Ahti" oli nüüd tugevasti ülelastitud — pardal tungles 50 inimest, keda lainete vastu kaitsesid vaid presendid. Suur osa jäid merehaigeks, naised muutusid hüsteeriliseks, mitmed minestasid hirmust. Selles olukorras ei mõtelnud keegi söögile. Kuid joogivett tarvitati järgneva kahe ööpäeva jooksul nii palju, et see lõppes.

Mõned janused mehed püüdsid rüübata merevett, kuigi neid hoiatati. Üks nendest kaotas närvid ja hüppas lihtsalt üle parda ning kadus lainetesse. Teda päästa oli võimatu. Üks kaasasolevaist imikuist suri vintsutusist.

"Ahti" last oli liikunud ja paat oli lainetes kallakil. Oli oht, et see läheb ümber. Õnneks mõjusid inimesed pandi põhjas ekstra ballastina ja nii ei lõõnud lained paati ümber. Mootor jäi korduvalt seisma ja peagi oli võimatu positsiooni kindlaks määrata. Reisijad olid peaaegu kaotamas lootust, kui [illegible] ootamatult tuli päästmine. Ööl vastu 28. septembrit märgati laeva

Järg lhk 2

Komandör Bror Fredrik Thermaenius.

EPL 2. novembril 1970

TRIBUNAL

Stockholm on nüüd juba korduvalt olnud asupaigaks n.n. "rahvusvahelise avaliku arvamise väljendustele", milliseid on organiseerinud Ameerika Ühendriikide vastu prokommunistlikud organisatsioonid ja isikud. Nende avalduste hulka kuulub omaaegne kõmutekitanud "Stockholmi apell", mõne aasta eest korraldatud "USA sõjaroimade tribunal" ja nüüd Stockholmis toimunud teine tribunal, mis aga on kannud vähempretensioonikat nime "Rahvusvaheline USA sõjaroimade uurimise komisjon".

Kui suur on nende ürituste propangaefekt? Kui nüüd kõrvutada ainult eelmist ja praegust tribunali-sessiooni, siis on märgata oluline vahe. Eelmisel korral oli avalik arvamine ja massmeediumid üsnagi reserveeritud ja kriitilised, tauniti näiteks laste kasutamist tunnistajaina jne. Üteldi välja, et tegemist on kommunistliku protsesslavastusega propaganda teenimiseks. Nüüd, aastal 1970 on aga n.n. "USA sõjaroimade uurimiskomisjoni" tegevusel märksa laiem taust. Komisjoni eesotsas istus valitsuspartei vanu veterane ja rahvusvahelise kuulusega prof. Gunnar Myrdal, äsja "kroonitud" kahe rahauhinnaga, kes laenas kogu oma prestiizhi üritusele, mida seekord märksa tõsisemalt võtsid massmeediumid, eesotsas muidugi raadio ja TV-ga ning vasakpoolse pressiga, kuid kaasa on läinud ka kodanlikud ajalehed, ilmselt unustades, et kogu asjal on kergelt läbipaistev ühekülgne propagandasiht. Miks tribunali "idealistid" ei tunne põrmugi huvi, kas Vietnamis toimub ka kommunistlikul, s.o. nende endi pool sõjaroimi, mida oleks vaja uurida ja maailmale teatavaks teha? Miks juba uurimiskomisjoni nimi on seotud ainult USA-ga?

Senised rapordid Vietnamist on kõnelenud sõja äärmisest toorestumisest eeskätt selle taktika pärast, mis on kommunistlikul poolel. Masskättemaksud külades, kus esineb Saigoni-truudust elnike hävitamisega ja hoonete mahapõletamisega. Ja linnades — maailmapress jutustas keisrilinna Hue kommunistidelt tagasivallutamisel veresaunast, mis pandi toime väljataganemise eel ja kus masshaudadest leiti 6000 kommunistide poolt mõrvatud. Hue kadus kiiresti päevakorrast, samuti kadus nagu vits vette mitte kaua tagasi tulnud [illegible], et jälle on kommunistid ühes Vietnami külas teostanud massmõrva. Keegi siin Rootsis ega kusagil mujal ei hakanud protesteerima ega uurima. Kui teade oli massmeediumeist läbi käinud, siis oli nagu kõik jälle korras, olai näidatud "objektiivsust". Ja siis — kas on keegi uurinud lähemalt, kui suured on olnud kommunismi teostamise ohvrid Põhja-Vietnamis ja üldse kommunistlikes maades. Ühe uue uurimuse järele tuleb Lõuna-Vietnamis, kui asjad "vabastamisel" arenevad analoogiliselt Põhja-Vietnamile, vähemalt 100.000 inimesel elu anda, kuna nad on olnud kodanliku rezhiimi ametnikud ja funktsionärid.

Palju on räägitud prantslastest mahajäänud vanglatest, n.n. tiigripuuridest, mida kasutatavat kommunistide kinnipidamiseks praegu. Vähem on aga räägitud n.n. tiigriaukudest, mida kommunistlikud sissid metsadesse kaevavad ameeriklaste ja lõunavietnamlaste hävitamiseks kõige primitiivsemal ja julmimal kombel. Varjatud aukude põhjas on noeteravad bambusorgid, millised kukkuja läbi puurivad ja talle pikaldase ning piinarikka surma toovad.

Vägivald tekitab vägivalda. Sellepärast tuleb vägivalda vaadeta kogu sõja ja mõlemate sõdijate ulatuses, mitte aga eraldada ühe poole vägivalda mingisse eriseisundisse rubriigis "sotsialistlik vabadusvõitlus", kus kõik on lubatud ja kus ainult vastaspoolt kujutatakse "sõjaroimarina". Kui meenutame, mis juhtus viimases sõjas, kus linnu hävitati koos tsiviilelanikkonnaga jäägitult, kus idast Euroopa südamesse tungivad sõduritemassid said vabad käed süütu tsiviilelanikkonna suhtes, siis paistab sõda tema õiges palges, nii nagu ta on. Tookord selgus näit. Nürnbergi protsessil, et venelased on mõrvanud 10.000 poola ohvitseri ja matnud need Katõni metsadesse. Kuna mõrvanud riigi esindajad ise istusid tribunalis, siis kõrvaldati lihtsalt probleem päevakorrast. Ja hiljem on neid, kes seda jubedat mõrva meenutavad, tembeldatud ka läänes "reaktsionäärseteks". Kas massmõrvad on "progressiivsetele", nagu kommunistid end nimetavad, lubatud ja õigustatud tegevus?

KLA

A.H. Tammsaare sünnimaja 1930-ndatel aastatel. Maja hävines tulekahjus a. 1945.

Opositsiooni hääl Soomest

Algus lk. 1

mitte oma raha. Nad on seda liiki realistid, mina aga teist liiki realist.

Olen siiski tegelenud nii palju J. V. Snellmaniga (Soome riigimees ja riigifilosoof 19. sajandil. Toim. märk), et usaldan tema kinnitust. "Aega mööda tõde tasub alati paremini kui vale", ütles Snellman. Ja ta ütles seda ka panga- ning majandusmehena.

Teiseks: — olen valinud ajakirjaniku elukutse ja see on mulle omane. Mul ei ole seega sugugi vajalik motelda sügavaid ajaloofilosoofilisi mõtteid ning eetilisi mõtteid, et jätkata ja põhjendada oma tegevust. Kui meie sõber U. K. Kekkonen hakkas valitsema 1956, ma alustasin hoolika arhiivi- ja väljalõigetetööga: seda võiks kutsuda kasvõi kutsealaliseks etteaimamiseks. Kui siis 1966, kui Kekkoneni esimene dekaad lähenes lõpule ja teine paistis ähmasena ees, hakkasin korraldama ja analüüsima oma arhiivi, hämmastas tulemus mind ennastki.

Kas tõesti oli jõutud nii kaugele? Kuid mida sain mina argumentide vastu? Ja ajakirjaniku "suhetehoidmine" tähendab minu arvates seda, et tal ei tohi olla teisi suhteid kui suhe Sõnaga. Tal ei ole "Public Relations" hoiakut ei ida ega lääne suunas, eti Tamminiemisse (presidendi villa Helsingis. Toim. märk.) ega kooduserakonda, ei mäenõuniku (Soomes kõige kõrgem majanduslike teenete eest antav tiitel. Toim.) ega kommunistiga, vaid ainult kommunikatsiooni, sõna, dokumendiga. "Tähän on tultu" ja ajakiri "Nootti" on lihtsalt loogilise, peagu tundetult loogilise kutsehoiaku tulemus.

Kuna tõsiasjad on need ja need, siis üteldagu nad avalikult välja. Järeldused, reaktsioonid, on lugeja omad.

— Missugune oli reaktsioon?

— Esimene reaktsioon oli, et 8–9 kirjastajat keeldus avaldamast minu käsikirja. Ja [illegible] nad kõik olid nn. kodanlikud kirjastajad ja kõik teatasid, et teose minek oli kindel. Võtsin seega [illegible] ja avaldasin oma raamatu ise. Samuti seoses lasti mind lahti "Suomalainen Suomi" toimetuse sekretäri kohalt. Ka see leht oli kodanlik ja patriootiline. Minutaoline radikaal tuli visata välja pärast umbes 20 aastat kestnud kaastöölise ja toimetaja tööd.

— Kas ei ole mõni kord raske olla tugevas opositsioonis? Või on see kooskõlas teie iseloomuga? Igal juhul olete saanud tuntuks eelkõige humanistina, raamatute ja teadusmehena. Teie sõbrad nimetavad teid helliloomuliseks, teie vesteraamatud on õrnad ja poeetilised...

— Muidugi olen [illegible] humanist, raamatute ja aedade sõber. Kuid olen oma enda arvates soome kõige kompetentsem mänguteoreetik ja — kontreetne ehtne "huizingalane" (Hollandi kultuurfilosoof. Toim.). Mul on koguni valminud 600-leheküljeline uurimus mängust kultuuri, poliitika ja kogu ühiskonna käiteainena. Sellest seisukohalt vaadates olen lihtsalt loonud endale Kekkoneni-Soome omad mängureeglid, millest pean kinni kui enamik teisi selle [illegible] mängivad Kekkoneni ja Karjalaineni ning muu "õukonna" mängureeglite järgi. Minu arvates nende mäng toetub eeskätt altvedamisele ja bluffile (Kekkonen) või mõtlemisviisi andeksandmatule lihtsameelsusele (Karjalainen). Mina ei viitsi mängida nendega ei "Guskot" ("tüssamist") ega "Musta Maijat" (Must Peeter), vaid mängin oma reeglite järgi näiteks bridzhi... Mulle teeb, seda olen nõus tunnistama, kihelevat rõõmu paljastada "avaliku mängu" rumalusi, bluffi, altvedamisi ja alatust. Ilma välispoliitika hirmutava taustata see mäng oleks muidugi ainult lõbus. Nüüd aga mängumeel saab mõnikord veidi pessimistliku tooni — võiks rääkida koguni mustast huumorist.

Äsjaste valimiste tulemus oli muidugi avaliku arvamise kujundamise seisukohast julgustav. Kuid kui Paasikivi oma poliitikas andis nõu võtta arvesse tõsiasjad, ka siis kui nad ei oleks kooskõlas inimese oma mõttekäikudega, eitas tema järeltulija näiteks uue rahvarindevalitsuse kujundamisel hoopis vastupidiselt tõsiasju (valimiste tulemust), kuna need ei olnud kooskõlas tema mõttekäikudega.

Mitte ainult Emil Zatopek, vaid ka paljud teised välismuised vaatlejad on ennustanud Soomele Tshehhoslovakkia ja Baltikumi saatust. Kelle viga see on? Kindlasti mitte Paasikivi oma.

Meid on toetanud läänemaade sümpaatia, mille osaliseks meie maa on pidevalt saanud, tänu Talve- ja järgsõjale ja seda Kekkonenist hoolimata — mitte sugugi tänu temale. Aga kui "erapooletu" Soome pidevalt lööb jalaga ja sülitab läände ning küürutab ida ees, võib tulla aeg, kui läänele saab sellest küllalt ja ta tõmbab ära oma majandusliku ning sentimentaalsele sümpaatiale põhineva toe Kekkoneni istme alt, ja siis variseb iste kokku.

Oleks hea, kui see pilt minu silme ees osutuks liiga pessimistlikuks.

Tähelepanuks teatrisõpradele

Arvo Mägi komöödia "Kihlus", millise toob lavale Pinna Stuudio, esietendub Stockholmis laupäeval, 7. novembril kell 19 Södra Teatris, Mosebacketorg. Korduseteendus samas pühapäeval, 8. novembril kell 17.

Lavastab Nils Moritz, Kaastegevad: Signe Pinna, Tiina Klement, Leena Õun, Siiri Kuldkepp, Jussi Komot, Roman Väli ja Aleksander Piht.

Päästmed on müügil Eesti Kultuuri Koondises, Regeringsgatan 24, II, telefon 11 31 16 igal äripäeval esmaspäevast reedeni kella 10 ja 16 vahel. Järelejäänud päästmed saadaval etenduste õhtutel kohapääl kassas.

Kõik kaasmaalased teretulnud!

TAMMSAARE TAMM VARGAMÄE MAADEL

Kõrvemaa südames, Tammsaare-Põhja talus sündis suurim eesti kirjanik Anton Hansen-Tammsaare. Hansen — see oli ametlik perekonnanimi, Tammsaare — kirjanimi, kuid ühtlasi ka kohanimi, mida kandis see Kõrvemaa väljamägi, kus asusid Lõuna- ja Põhja-Tammsaare talud.

Pearu tütar Amalie Sikenberg ütleb oma mälestusis (Ilmar Sikemäe: Kirjad Vargamäelt):

"Kohanimi Tammsaare tuli arvatavasti sellest, et seal vanasti tammed kasvasid. Eks sellest jaost ole seegi tamm, mis praegu välja all. Seda peetakse kes teab kuni vanaks, tegelikult on ta kõige rohkem sajaastane. Minu isa noorem vend Juhan oli seal hagu teinud ja märganud seda tamme, kasvanud keset lepavõsa. Ta raiunud lepad maha ja jätnud tamme alles. Olnud teine justkui hea pikk veisevemmal.

Veel seletas Amalie Sikenberg:

"Kui ma noor tüdruk olin, läks Palgissaare ja sarapiku vahel üle kraavi suur pikk tammetüvi. Kunagi ammu oli tamm maha varisenud ja maa sisse vajunud, ainult kraavi kohalt paistis, muidu oli kõik mulla all. Kraavi tuli pealpool puud oma paar haiga ja puu alt oli ka läbi uuristatud.

Kraav oli lai, ei saanud üle hüpata, siis mindi mööda puud. Hiljem mehed saagisid selle tammetüve puruks ja tõid koju. Oli must kõva puu. Mini tulevane mees, kes meil sulaseks oli, tegi siis sellest pussnoapäid. Rohkem ma Vargamäel tammesid näinud pole. Küll neid ennevanasti rohkem oli."

Ühes kirjelduses üteldakse:

"See nimeandja-puu Tammsaare väljamäel on ainus ja temataolist pole ka lähemas ümbruses. Puu allub looduskaitsele. Ta asub Paide rajoonis Albu külanõukogus Vetepere külas Tammsaare pere juures Tammsaare nimelises kolhoosis ning teda nimetatakse kirjanik A. H. Tammsaare kodutalu tammeks."

Loodusteadlased kontrollimisel leidsid, et praegu on selle tamme kõrgus 16 meetrit. Ümbermõõduks (1,3 m kõrguselt juurekaelast) on 3,14 meetrit. Kõige alumine elus oks on vaid 1,5 m maapinnast, võra ulatus põhjast lõunasse 15, idast lääned 12 meetrit.

Kui "Tõe ja õiguse" Andres ja Krõõt 1872. aasta kevadel jõudsid Vargamäele, oli see koduõuest umbes paarisaja sammu kaugusel väljaserval kerajavõraliseks kujunev noor tamm (nii vanuselt kui suuruselt) alles ehk kolmandik-osa praegusest. See tähendab, et ta köitis siis vaevalt Vargamäele jõudjate tähelepanu.

Tamme vanuse määramiseks kasutasid uurijad juurdekasvupuuri. Proovid võeti neljast ilmakaarest ja samalt kõrguselt, kust ümbermõõtki. Mõõtmine näitas, et Tammsaare tamme tüve läbimõõt oli suurenenud viimase kümne aasta vältel 65,5 millimeetrit, 11—20 aastat tagasi 70,0 mm ja 21—30 aastat tagasi 72,0 millimeetrit.

Seega viimase 30 aasta keskmine rinnasmõõdu juurdekasv aastas 6,9 millimeetrit. Üldse on tammede keskmine juurdekasv 4,0—7p3 mm aastas. Kui eeldada, et Tammsaare kodutalu tamm jämenes kogu eluaja vältel samasuguse tempoga nagu viimase 30 aasta jooksul, siis on tamme vanus umbes 150 aastat.

Tammsaare muuseumi andmeil on Jakob Sikenbergi (Pearu) venna Juhani sünniaastaks 1840. Järelikult võis tamme säästmine toimuda umbes 1860-ndate aastate paiku. Siis võis "veisevemmal" olla umbes 40 aastat vana. Arvata võib, et lepavõsa takistas noore tamme kasvu ja et hoogne kasv algas alles pärast lepavõsa haoks tegemist. Nüüd on tamm turismiobjektina Vargamäe kangete meeste tööde-tegude vaikiv tunnistaja.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Organisatsioonide koosolek

Ülemaailmse Eesti Nädala 1972 Kanadas puhul peetakse eesti organisatsioonide koosolek reedel, 6. novembril kell 18 Rootsi Eestlaste Esinduse ruumes, Sandhamnsgatan 1, Stockholm.

Koosolek tuleb kokku vastavalt eelmise ettevalmistava organisatsioonidevahelise koosoleku otsusele ja sellest palutakse oma võtta kõigil eesti organisatsioonidel üle oma esindaja kaudu.

GÖTEBORG

Organisatsioonide koosolek

Göteborgi eesti organisatsioonide esindajate ühine koosolek toimub kolmapäeval, 11. novembril kell 19 Eesti Seltsi ruumes Eesti Majas Drottninggatan 27.

Nimetatud koosolekul käsitletakse küsimusi mis seoses E.V. 53 aastapäeva korraldamisega kohapeal. Palume kõiki organisatsioone saata oma esindaja nimetatud koosolekule ning käesolevat teadet võtta koosoleku kutsena.

ERF GBG OSAK. JUHATUS

GÖTEBORG

Jumalat. Kristiines

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi koguduse esimese aastapäeva jumalateenistus ja sellele järgnev koosviibimine, mis oleksid pidanud aset leidma pühapäeval, 8. novembril, on edasi lükatud ja toimuvad laupäeval, 14. novembril kl. 15. Põhjuseks on praost R. Koolmeistri osavõtt peapiiskop emer. Johan Kõpp'u mälestusjumalateenistusest Stockholmis, mis toimub 8. nov. Lähemalt järgnevates kirikuteadetes.

TEISED LEHED

TAGASITULNUD VÄLJAHEIDETU

UNO 25 a. juubeli puhul tuletab New Yorgi Vaba Eesti Sõna meelde, et omal ajal heideti N. Liit Rahvasteliidu poolt välja rahvusvahelisest organisatsioonist, olles nüüd aga "täisväärtuslikuna" tagasi uues maailmaorganisatsioonis:

"Kui UN 1945. a. San Franciscos asutati, avaldati ja raiuti New Yorgis UN-i esisel kivvi paljulubav ennustus:

"Ja nad taovad oma mõõgad adrateradeks ja oma piigid aiatööriistadeks. Rahvas ei tõsta enam mõõka rahva vastu, ja samuti ei õpi nad enam sõjapidamist."

Möödunud veerandsaja aasta jooksul ei ole olnud peaaegu ühtegi aastat, kunas ei oleks ühes või teises maailma nurgas sõda olnud. Üks asutajaid liikmeid, Nõukogude Liit, kellele koos "liiduvabariikide" Ukraina ja Valge-Venega anti koguni kolm häält UN-is, keeldus 1956. aastal täitmast UN- otsust kui taheti kohapeal selgitada N. Liidu veresauna üksikasju Ungaris.

Olles võimetu resoluutselt toimima N. Liidu suhtes, ei võtnud UN enam vaevaks astuda mingeid samme ka siis kui Moskva imperiumi sõjajõud panid toime agressiooni Tshehhoslovakkia vastu.

Hiljem palju alavääristatud Rahvasteliidul oli julgust ning otsustavust heita N. Liit oma liikmeskonnast välja sõjalise kallaletungi pärast Soomele. Moodsas ajaloos on N. Liit seega ainuke riik, mis rahvaste ühiskonnast karistuseks välja heidetud.

N. Liit on praegu maailma suurim relvade valmistaja ja levitaja, nii et igalpool, kus kehtiva ühiskondliku korra kukutamiseks või naabrite ründamiseks verd valatakse, on tarvitamisel nõukogude relvad. Kuna rahvusvaheline kommunism, mille peabesapaigaks on N. Liit, ei ole loobunud oma maailma vallutamise plaanidest, valmistavad ka teised suuremad virgalt relvi. Nii ei ole midagi välja tulnud kõlavast Jesaja ennustusest, et rahvaste koondamisega UN-i nad taovad oma mõõgad adrateradeks."

Jaapanlane lepib vähesega

Algus lk. 1

oasupp, väike tükk kala ja merevetikad sojakastmes. Sinna juurde loomulikult roheline tee. Lõuna — riis, keedetud või praetud kala, aedvili ja tee. Õhtusöök — riis, kohupiim, rohelised jaapani sibulas, praetud kala ja roheline tee. See kõik ei maksa poest ostetuna rohkem kui 40—50 centi päevas tervele perekonnale.

Fakt on aga see, et just proteiinide puuduse tõttu dieedis näeb nii suurel harvul kidurakasvulisi jaapanlasi ja minevikus esines laialdaselt beriberi haigust. Räägitakse ka, et rohkest riisisöömisest on jaapanlase soolikad kaks jalga pikemad kui läänemaailmlase omad ja paljudel on kõva kuivatatud toidu närimisest esihambad inetult ettepoole kooldunud.

Vastutavamatel kohtadel olevad jaapanlased teenivad juba 200—300 dollarit kuus ja elavad võrdlemisi hästi. Seda seetõttu, et otsene palgasumma on petlik ja sellele lisanduvad boonused kuupalga suuruses kaks korda aastas — kesksuvel ja aastavahetusel, mis on Jaapanis suurimaks pühaks.

Samuti on juhtivamatel teenistujatel ettenähtud ilusad summad esinduskulude katteks ja mitmesugused muud soodustused ettevõtte poolt.

Ehkki palgad on suhteliselt madalad, ei tunta Jaapanis tööpuudust, vaid pigem esineb tööjõupuudus.

Tööliste ja ametnike hooajalist vallandamist ei tunta ja iga ettevõtte auasjaks on hoolitseda teenistuja nagu oma perekonnaliikme eest tingimusel, et teenistuja ise on lojaalne oma firmale, ega "kõiguta paati". Eriti soodsad on tingimused riigiteenistuses, kuhu pääseb vaid läbi tiheda sõela vastavate eksamite sooritamisega ja loomulikult esineb palju ka onupojapoliitikat. Pensionile läheb jaapanlane juba 55-aastasena, kuid nüüd tahetakse seda vanusemäära edasi viia, kuna pidevalt arenev tööstus vajab tööjõudu ja keskmine eluiga on pärastsõja aastail tunduvalt pikenenud. Jaapanlane on täiel määral kollektiivne inimene ja vastuvaidlemine oma ülemuste korraldustele on tundmatu. Seda võib teha vaid purjus olekus väljaspool tööaega millisel puhul seda ei panda pahaks.

Üldiselt ei mõtle jaapanlane kuigi palju homsele päevale ja lõbustuskohad on õhtuti rahvast täis. Tokios ja Beppus paistis silma rohkesti purjus inimesi. Personalid on üldiselt suured eriti universaalkaubamajades. Kõigile jatkub mingisugust tööd ja tegevust, olgu siis tasu niiminimaalne kui tahes.

Tokio südalinnas sattusime ka üliõpilasrahutuste keerisesse USA-Jaapani kaitselepingu pikendamise puhul. Tuhanded üli-õpilased jooksid Ginza piirkonnas madureas, lauldi internatsionaali ja autokatuselt pidas üks nooruk miitingukõne just sellise stiiliga nagu oleks ta Moskvas väljaõppe saanud. Tõsisemaid kokkupõrkeid aga ei olnud ja kõik see jättis Ameerika mölludega võrreldes nagu mingi lõbusa karnevali mulje.

Üliõpilaste rahutuste põhjuseks ei ole alati poliitilised motiivid, vaid rahuolematust põhjustab ka haridussüsteem.

Sisseastumiseeksamid ülikoolidesse on erakordselt pingutavad ja õppejõude liiga vähe. Ameeriklaste poolt läbi viidud haridusreformi kohaselt kannavad nüüd rohkem kui 500 õppeasutust Jaapanis ülikoolide nime ja tase on nendes väga erinev. Sellest johtubki asjaolu, et mõned selliste kõrgemate koolide lõpetajad peavad leppima kirjakandja või koguni saapaviksija ametiga.

Sõitsime ka maailma kiireima rongi — Hikari super-ekspressiga, mis katab 400 km distantsi Tokio ja Osaka vahel kolme tunni ja 10 minutiga. Rongid ja Jaapanis nii täpsed, et kui väljasõidu ajaks on sõiduplaanis kell 12 päeval ja te lähete rongi 10 sekundit hiljem, olete vales rongis.

Tokio on üks väheseid suurlinnu maailmas, kus ei ole karta, et keegi teile pimedas kallale tungiks. Taskuvargusi esineb suhteliselt tihti ja nägime ise Expol kui efektiivne jaapani politsei ühe sellise näppaja kinni nabis, kuid ametlik asjaajamine on väga aus.

Restoraniarve võib küll kõrgena tunduda kuid võimalus, et kassapreili selle oma arveluaga valesti kokku arvestas, on minimaalne. Iseloomustav vahejuhtum: Expo pidustuste väljakul oli programm käigus ja varsti pidi tulema Kalev-Estienne'i tüdrukute tuleproov. Järsku teatatakse valjuhääldajast, et Evelyn Koopi palutakse telefoni juurde. Ta tuleb peatselt tagasi ja ütleb, et kõne on tegelikult Vaike Külvetile. Mis on juhtunud? Ei midagi tõsist — helistatakse Expo pangast ja teatatakse suurte vabandamistega, et reisitshekkide vahetamisel on talle kogemata doll. 7.50 vähem väljamakstud kui õigus. Aadressiks oli antud Yaenosato Grand Mansion, kus me koos Kanada esinejatega peatusime ja selle koordinaadiga saavutati ka kontakt. Nii palju vaeva tühise summa pärast.

Jaapanlane ei ole eriti andekas võõraste keelte alal, kuid kõikjal suuremates keskustes, hotellides, raudteejaamades ja ametiasutustes leidub kedagi, kes mõningal määral oskab inglise keelt. On ka saksa keele rääkijaid ja öeldakse, et prantsuse keel on jaapanlastele kõige kergem õppida. Kui aga turist oskab ainult näiteks eesti, bulgaaria või kreeka keelt, on ta küll väga täbaras olukorras.

Nüüd on aeg ütelda "sayonara" sellele pikale reisikirjutuste seeriale. Oli huvitav reis — nagu käik kuskil teisel planeedil — ja seda kirja pannes elasin kõik jälle uuesti läbi.

Kadunud kreeka suurkirjanik Nikos Kazantzakis väitis, et Jaapani reis tegi ta uueks inimeseks ja muutis mitmeti ta ellusuhtumist.

Meie tutvumine Jaapaniga oli sellise metamorfoosi võimaldamiseks liiga lühike. Ma näen aga veelgi mõnikord unes, et olen Tokios tagasi ja pean taksojuhi ametit sealses kohutavas liikluses. Siis ärkan hirmununa ja rõõmustan, et kõik oli vaid unes. Samas aga näen, et saatus saadab mu uuesti Beppuse, kus ainsaks ülesandeks on proovida väikse varbaga soojaveeallikate temperatuuri. Kui selle peale ärkan, siis kahetsen, et see ei olnud ilmsi...

Ilmar Külvet

● Pikemale Europareisile saabusid Ants ja Sylvia Loor, kes abiellusid New Yorgis paari kuu eest.

Kuulõpp läheneb

UUENDAGE AEGSASTI

Eesti Päevalehe

tellimist, et lehe saamisel vahet ei tekiks. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid Rootsis.

Laevastik eestlasi abistamas

Algus lk. 1

lesid. Paadis süüdati hädatuled — ämber petrooleumisse kastetud riideribadega. Kas lähenev laev oli sakslaste, venelaste või rootslaste oma?

Kergendus oli suur kui koidu ajal suudeti identifitseerida rootsi laevastiku lipp.

Taavi Triumph on jutustanud edasi, kuidas kõigepealt naised ja lapsed sõjalaevale üle viidi — see oli hävitaja "Gävle". Need paigutati kahuritorni, kust nad üle viidi meeskonnamessi ja toitlustati sooja teega. Ohtlikul paadist ületulekul aga juhtus õnnetus Taavi Trimphi isa Bernhardiga, mida poeg ise ei näinud. Isa oli 40-aastane mees, vilunud purjetaja, hea ujuja. Kuid ta oli paadil raskelt riietatud — seljas oli kaks ülikonda ja raske palitu ainukesed riided, mis oli saadud kaasa võtta. Ta kukkus üle parda ülemінekul.

Teine hävitajate divisjon rannakaitses oli just 23. septembril saanud uue juhataja — komandörkapten Bror Fredrik Thermaenius — kes kohe sattus põgenike päästeaktsioonidesse. Peale hävitaja "Gävle" olid põgenikke päästmas veel hävitajad "Norrköping", "Stockholm", "Visby", "Sundsvall", "Hälsingborg", "Mjölner", "Mode" ja "Magne". Laevad abistasid põgenikepaate kursi andmisega, samuti võeti pardale merehätta sattunud, kes toimetati maal asuvatesse vastuvõtukeskustesse, nagu näit. Sandhamni ja Nynäshamni. Thermaenius ise tarvitas tavaliselt Nynäshamni, kus lotad olid korraldanud efektiivse vastuvõtupunkti toiduga, korteriga, arstiabiga jne.

Kui komandör Thermaenius sai Taavi Triumfi telegrammi tänuga abi eest 25 aasta eest, astus ta kontakti oma vanade laevakaaslastega ja lehitses oma päevikut tollest ajast. Episood "Ahti" oli üks paljudest, kuid siiski esimene tema laevaletuleku ajal, pealegi traagiline.

Komandöri päevik jutustab, et esmaspäeval, 25. septembril 1944 abistati hommikul üht paati positsiooni andmisega. Siis kohati üht mootorpaati, millisel oli tormises meres raskusi. 11 inimest võeti pardale ja katsuti paati sleppi võtta. Kuna paat kippus ninaga vee alla minema, siis tuli see lahti lasta, inimesed aga viidi kohe Nynäshamni. Kell 1 öösel möödus eesti paat, mis ei vajanud abi ja hiljem hommikul möödus kolmemastiline, mis samuti abi ei vajanud.

Kell 9 nähti Bogskäri juures triivimas mootorpaati, mille mootor seisis ja mis läks ikka lähemale karidele.

"Gävle" lähenes paadile. Kahuritüürimees Ragnar Gullicksson püüdis rakettpüstoliga saata paadile päästenööri, keegi aga ei suutnud seal seda püüda. Nüüd püüdis "Gävle" ettevaatlikult pääseda paadi külje alla. Kui see oleks põrganud vastu sõjalaeva külge, oleks ta ümber läinud. Kuid manööver õnnestus. Leitnant Rolf Julin ja mõned meeskonnaliikmed hüppasid üle põgenikepaati ja hoidsid paadi vajalikul kaugusel laevaküljest. Laeva küljele kinnitati esimese ohvitseri Åke Svedeliuse juhtimisel seadmed põgenike pardale abistamiseks. See kõik oli raske toiming, sest väike mootorpaat hüppas meetrite viisi vertikaalselt. Iga kord kui laine tõstis paadi reelingi kõrgusele, aitas meeskond mõne põgeniku paadist laevale.

Thermaenius nägi äkki komandosillalt kuidas üks päästetavaist kaotas hüppamisel toe, kukkus vastu laevakülge ja sealt vette. Paistis, et ta pole eriti viga saanud, sest ta haaras kinni järele visatud päästerõngast. Ta viipas käega ja triivis ahtri suunas. Paistis, et ta on väljaspool ohtu, mispärast päästetöö jatkus.

52 põgenikku võeti pardale — mehed, naised ja lapsed. Divisjoniarst dr. Carl Magnus Hesser asus abistama. Selgus, et kõik olid eestlased, kuigi mehed olid nii soome kui saksa vormides.

Kui arsti juurde toodi viimane patsient, mees paksus palitus, siis sai ta vaid konstateerida, et ta on surnud. Bernhard Triumph oli nimelt see mees, kes üle parda langes ja veidi hiljem veest päästeti, kui hävitaja ise oli juba kardetavas läheduses karidele. Peale selle kurva õnnetuse olid vigastatud veel kaks naist ja üks mees.

"Gävle" läks Sandhamni ja teel päästis veel ühe eesti paadi kuue inimesega, kes võeti pardale. Dr. Hesser oli päästetud vahepeal läbi vaadanud ja raporteeris, et neli naist ja üks mees vajavad kiiresti haiglaabi. Laev sõitis selle tõttu Nynäshamni, kus põgenikud lotadele üle anti. "Gävle" läks aga kohe uutele päästeekspeditsioonidele.

"Sveriges Flotta" märgib lõpuks et perekond Triumph alguses viidi Södertäljesse laagrisse, kust nad pärast tulid Stockholmi. Õnnetuse läbi üksi jäänud ema hakkas tööle tekstiilvabrikus, et toita perekonda. Lapsed said hariduse ja Taavist sai rangandustegelane nagu tema isagi, oest Tiiast aga joonistusõpetaja. Ema sai hiljem koha postipanka, kus ta töötab tänaseni.

"Sveriges Flotta" meenutab 1944nda aasta põgenemisdraamat ka sellest küljest, mida varem pole kirjeldatud — rootsi sõjalaevade osast põgenike päästmisel tormisel merel.

● Kalifornia kuberner Reagan korraldab igal aastal suure balli, kuhu eestlaste esindajana sel aastal kutsuti Eesti Rahvuskomitee rahvasaadik Avo Piirisild, kes viibis ballil koos abikaasaga ning Erika ja Alfred Antoni, Maie ja Heino Nurmbergi ning Valli ja Alfred Treimanniga.

● Ohio osariigis USA-s ristiti Toledos eluneva abielupaari Vaivo ja Marylin Vannaku tütar Viivi-Katariina.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Nõupidamine üleilmse nädala asjus

Teine eesti organisatsioonide nõupidamine Rootsis Ülemaailmse Ees Nädala 1972 Kanadas puhul, peetak reedel, 6. novembril kell 18 Root Eestlaste Esinduse ruumes, Sanc hamnsgatan 1, Stockholmis.

Päevakorras: 1) koosoleku raken dus; 2) ülevaade senisest tööst; reiside korraldus — Richard Norve ja Sven "Tillu" Hanson; 4) koosoleku algatusi.

Koosolekust palutakse osa võtt selle teate alusel kõigil eesti orga nisatsioonidel üle maa, kes tunneva huvi ja tahavad anda oma panus Eesti Nädala eeltöödeks oma esinda ja kaudu. Koosolek tuleb kokk vastavalt eelmise ettevalmistava or ganisatsioonidevahelise koosoleku ot susele.